

5 a 10 h Hradčany I. – použití druhý den po vydání

První čís. poštovní známky vyšly 18. prosince 1918. Byly čtyři – dvě výplatní a dvě novinové. Mezi sběrateli jsou velmi populární celistvosti jimi vyplacené v den vydání, samozřejmě hovoříme o výplatních, konkrétně o hodnotách 5 a 10 h Hradčany první kresby. Trochu v jejich stínu jsou celistvosti ze dne následujícího, ze čtvrtka 19. prosince.

FRANTIŠEK BENEŠ

Znalec R. Gilbert v dávném článku vzpomínal, že byl přítomen na pražské Hlavní poště v den vydání našich prvních známek, které si tehdy rovněž koupil, přičemž počet kusů byl omezen na deset od každé hodnoty na jednoho zákazníka. Někteří sběratelé si nově vydané známky odnesli domů a pečlivě upevnili na úvodní stránku alba nové známkové země, s poznámkou „zakoupeno v den vydání 18. prosince 1918 na té a té poště“ (obvykle v Praze 1), čímž vynaložený peněz nijak nezhodnotili a hlavním přínosem pro ně byla hezká vzpomínka, že byli „při tom“. Prozíravější je nalepili na lístek papíru velikosti výstřihku a nechali si je na místě (nebo na jiné poště) vyzítkovat z ochoty – po bezmála sto letech jejich potomci či následovníci mohou počítat s cenou nějakých pět set až tisíc korun za kus, což je slušný výnos vzhledem k tomu, že počáteční investice v hrubém přepočtu na dnešní peníze činila 2,50 resp. 5 korun (odhadují, že tomu odpovídal nominál 5 resp. 10 tehdejších haléřů). Skutečné terno ale udělali ti nejprozíravější sběratelé a obchodníci, kteří své nově koupené známky hned ten den použili k vyplacení dopisů. Těch totiž samozřejmě nemohlo vzniknout mnoho (pokud je pravdivé uvedené omezení množství prodávaných známek) - odhadem do stovky. Dnes se v aukcích nabízejí za deset, dvacet i více tisíc korun za kus, adresované (a hlavně skutečně prošlé, s náležitostími poštovní přepravy a doručení) do ciziny ještě mnohem draž. Takové zhodnocení, projevující se navíc dlouhodobě, neponechali bez povšimnutí padělatelé, a tak je samozřejmě třeba pečlivě zkoumat původnost a dobovost otisků razítka s oním magickým datem, zda je pravé (což se samozřejmě dá poznat)¹⁾ a zda bylo otiskováno v den vydání (což už je větší oříšek – jak z dobových pramenů víme, zpětné přetáčení data bylo na našich poštách - včetně filatelistické přepážky na Hlavní poště - po léta běžnou věcí). Na druhé straně šlo o původní dvojjazyčná rakouská razítka, která byla poměrně záhy vyměněna za československá, takže k případnému antedatování později (případ od případu od roku 1919 resp. 1920), kdy stoupl zájem o tyto materiály a s ním i jejich ceny, už nemohlo dojít.

¹⁾ Mrzuté je, že evidence o datech vydání (resp. předání na příslušný poštovní úřad) a vrácení (odvedení zpět) dvojjazyčných razítek rakouského původu, vedená tehdejší hospodářskou ústřednou poštou, není součástí kartotéky a evidence čís. denních - a některých příležitostných a pamětních - poštovních razítek z meziválečných let, uložené nyní v Poštovním muzeu v Praze, takže ji nemůžeme využít při zkoumání pravosti otisků těchto razítek z prvních (ale samozřejmě i všech dalších) dnů po vydání prvních československých známek.

Další celistvosti vznikly hned následující den, tedy 19. 12., známé jsou například ty odeslané (nebo možná některé jen „podané“ a ve skutečnosti orazítkované z ochoty) pražským obchodníkem Františkem Šaškem. Důvodů jejich vzniku může být několik: Už zmíněný nedostatek známek v den vydání, nepřipravenost obálek na straně odesílatele, ale i popularita sbírání „kalendářů“, táhnoucí se už z konce devatenáctého století, takže byl předpoklad, že sběratelé budou stát i o dopisy z dalších prosincových dnů. Zdá se, že fenomén „FDC“ nebyl tehdy tak silný, jinak by si stáli zákazníci pošt a filatelistické přepážky jistě vyžádali zpětné přetvoření data v razítku na později velmi ceněný 18. prosinec 1918.

Přesné počty podaných dopisů obchodníky a sběrateli v první a druhý den platnosti známek samozřejmě neznáme, z praxe však víme, že těch z 19. 12. se vyskytuje méně, než ze dne předchozího. Může to souviset s tím, že jsou mezi sběrateli méně oblíbeny, a tedy i hledány a placeny, ale i s tím, že jich skutečně vzniklo méně, protože kouzlo novosti a jedinečnosti na mnoho zájemců účinkovalo jen první den. Na druhé straně ani 19. 12. rozhodně nešlo o ojedinělá podání, na což lze soudit z dopisů připravených už zmíněným obchodníkem Šaškem, který na nich v levém horním rohu adresní strany uváděl pořadové číslo.

V 17. aukci Profil (jaro 1998) byl nabídnut R- dopis s číslem 7 (rukou psané podací číslo 817), podaný v 9 hodin ráno (římská IX v můstku).

V letošní podzimní aukci Profil bude nabídnut obdobný R- dopis, tentokrát adresovaný do ciziny, podaný na stejné poště Praha 12 (šlo o jednu z menších podacích pošt působících v centru Prahy, tato se několikrát stěhovala, původně sídlila na Josefově, v době podání vyobrazených dopisů v Křížovnické ulici č. 4) v 5 hodin odpoledne (arabská 5 v můstku), s pořadovým číslem 18 (rukou psané podací číslo 882).

4-blok známek 10 h pochází ze ZP 41-2 a 51-2 z 1. TD.

Ale to mluvíme o filatelisticky motivované korespondenci, vedle níž v oba dny samozřejmě vznikaly (a dochovaly se) i celistvosti nefilatelistické, které jsou z logiky věci ještě vzácnější a hodnotnější. Bylo před Vánocemi, takže jde leckdy o blahopřejné pohlednice, proto je třeba prohlížet pečlivě i ty nejobyčejnější, dochované v rodinné korespondenci z té doby. Nikdy nevíte, zda se právě v ní nemůže skrývat takovýto poklad.

Může ale jít i o pohlednice k jiným příležitostem, jednu takovou si dnes ukážeme.

Odeslali ji zjevně účastníci výletu do Prahy, kteří mimo jiné navštívili před třemi lety odhalený pomník Jana Husa na Staroměstském náměstí a při té příležitosti odeslali pohlednici se stejným tématem. Tu mi předložil její majitel, abych objasnil, proč je v otisku jejího strojového razítka vlevo datum 18. a vpravo 19. 12. 1918. To je důležitá otázka, protože v případě platnosti prvního data by pohlednice měla velkou cenu (podobná byla v už zmíněné aukci Profil prodána jako los č. 99 za cca 20.000 Kč /včetně příplatku/).

Razítko je strojové, stejného typu (a charakteristického poškození), jaké bylo v té době používáno poštou Praha 1. Samozřejmě bychom mohli uvažovat o ne stejném nastavení dne v můstcích obou razítek, tedy o chybě pracovníka pošty, nebylo to ale třeba. Ve zvětšení se rychle ukázalo, že i otisk vlevo nese údaj 19. 12., a jde tedy jen o zdánlivé FDC. K původnímu nesprávnému dojmu majitele jistě přispěl modrý podpis provedený zčásti přes označení dne – a není vyloučeno, že s tímto cílem. Zatímco všechny původní dobové údaje na pohlednici jsou provedeny obyčejnou černou tužkou, tento podpis je proveden modrofialově, tužkou inkoustovou nebo pastelkou, a hlavně přes otisk razítka, tedy dodatečně, po doručení pohlednice.

I tak jde samozřejmě o zajímavou celistvost vysoké tržní ceny - vždyť kolik takových, s datem 19. 12. 1918 a nepochybně pravým strojovým razítkem, jste viděli? ■

Při zkoumání pravosti je samozřejmě třeba zjistit, zda známky 5 a 10 h pocházejí z prvních dvou tiskových desek - pokud ne, musí jít o antedatovaný otisk razítka.

Vylepená známka pochází ze ZP 25 druhé TD. Nažloutlé svislé pruhy vlevo a vpravo na adresní straně pohlednice netvoří pásy lepenky, jak by se zdálo, ale jsou natištěny, možná jako ochranný prvek, nebo jako podklad pro tíráž a případné reklamní sdělení.